

DISSERTATIO MORALIS
JURIS NATURALIS,
PRÆ POSITIVO, RIGORE
VERISQUE EJUS
CAUSIS,

Quam
Dei gratiâ & inclutæ Fac. Philos. Indultu
Sub Moderamine

VIRI

Maxime Reverendi atque Excellentissimi

DN. VALENTINI ALBERTI,

SS. Theol. Doctoris, ejusdemq;ve P.P. Extraordinarii,
Logic. & Metaph. Ordinarii, Facult. Philosoph. Assessoris,
Collegii B. M. V. Senioris, Academiæ Decemviri & Alumnorum

Electorium Ephori,

undiq;vaq;ve benè merentissimi,

Dn. Patroni & Praeceptoris sui filiali

observantiâ colendi,

publicæ placidæq;ve disquisitioni submittit

A U T O R

Gotthelff Ehrenreich Becker,

Stolpens. Misnicus.

XXIII. Sept. Anno M. DC. LXXXII.

L I P S I A,

Coll. diss. A
2, 2

LITERIS Viduæ GALLI NIEMANNI.

*Le M. L. J.
a. II. 2.*

TRIGÆ
Summorum Virorum & Jure-Consul-
torum incomparabili

Nobilissimis, Magnificis, Excellentissimisq;

DN. WOLF-CASPAROMARTINI,

DN. ADAMO CHRISTOPHORO

JACOBI,

DN. JACOBO BORNIO,

Serenissimi Saxon. Electoris

respectivè in Sanctiori Senatu

Judicio Appellationum & Protosynedrio

CONSILIARIIS GRAVISSIMIS,

Meritisq; ac titulis aliis splendidissimis

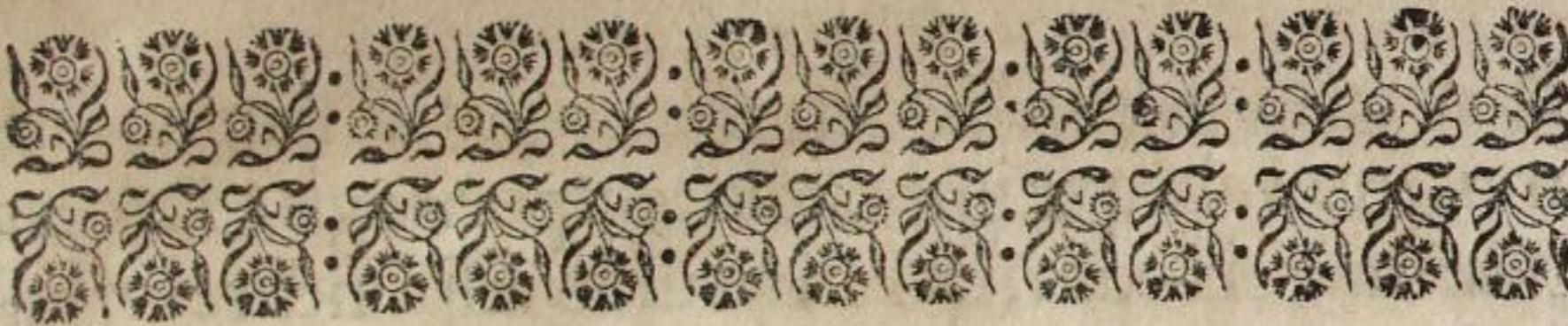
Mæcenatibus suis. O. M.

Dissertationem hanc moralem

humiliter offert ac consecrat

A. & R.

Ad

Nobil. Politissimumq; Dn. Respondentem

PRÆSES.

Felix es, Mi BECKERE, qvi unō
actu gloriam obseqvii prudentiæq; hodiè
mereris. Postqvam enim mentem eorum,
à qvibus ratio studiorum Tuorum hactenus pen-
det, nuper intellexisti, specimen nimirum progres-
sionum, qvas in bonis literis fecisses, publicè dan-
dum decenterq; offerendum esse; ad parendum Te
promptissimè composuisti, modumq; ve, qvem illi,
non qvidem in Campo Martio sed qquietis Musarum
sedibus velitarem volebant esse, approbasti. Nec
facilè, scio, dabitur, qvi de Tua parendi promptitu-
dine dubitare aut in ea desiderare ausit qvidqvam.
Argumentum tamen qvod pugnando defenden-
dum suscepisti, spem speciemq; gloriæ, qvam ob
prudentiam audeo Tibi polliceri, prorsus evertere
videtur. Tu enim cùm scopum studiorum Tu-
rum elegeris Theologorum mysteria, qvibus, judiciò
Taubmanni, — — *Minor peccandi adest occasio;*
qvô commodo tuo de Jure, qvod vel à Natura vel

A 2

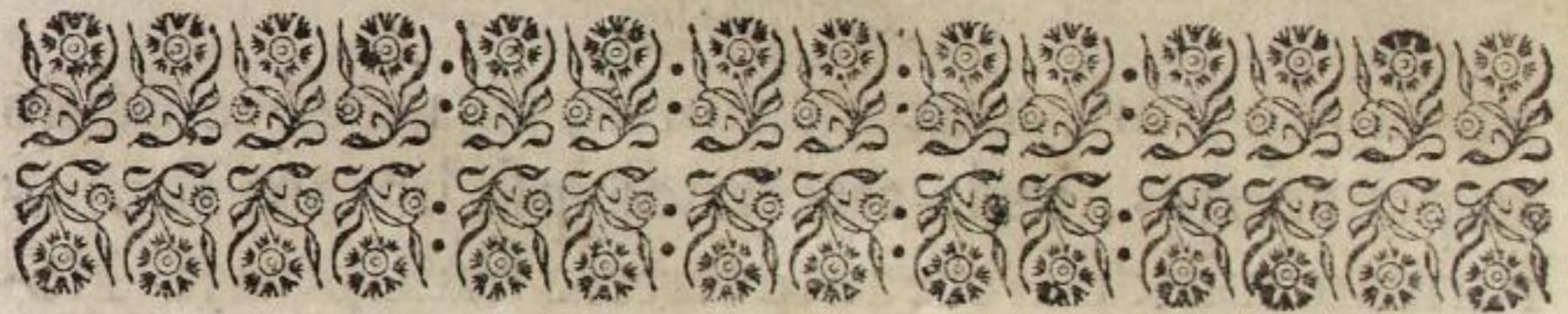
ab

ab arbitrio Legislatorum derivamus & denominamus, non absqve impendio temporis agis? Deceat hæc materia eum, qvi aliquando respondere ex Jure suamqve huic fortunam committere velit. Tibi verò occinetur illud Satyrici:

*Est aliqvid, qvò tendis, & inqvod dirigis arcum,
Sed passim volucres seqveris.*

Ast profectò, qvi ita sentiunt, Te de Juris Naturalis rigore jam agentem, præter meritum tuum, rigidè tractant nimis. Limitem duorum horum rigorū sicernere cupis, en Tibi ante oculos eum! Justus est Tuus, Tuorum Censorum injustus. Testem illius ipsam laudo dissertationem. Hi verò mitiùs sentient, suumqve errorem agnoscent ipſi, si de argumenti nostri amplitudine methodiqve, qvâ usi sumus, sublimitate pleniùs evadant certiores. Jus Naturæ cùm ad eos, qvi naturam humānam fatentur inesse sibi, pertineat omnes, maximè tamen doctrina ejus se commendat iis, qvi sacrum literarum studio incumbunt. His enim datum est, penetrare ad scaturiginem usqve hujus juris, qvam in Christiana nostra Philosophia imaginem DEI esse novimus. Ex hoc fonte, postqvam jam olim in medio quatuor limpidissimorum Paradisi fluminum, nostrâ incuriâ, potiùs injuria, exaruit ipse, rivulus ille adhuc, Dei gratiâ, derivatur. Cumqve nos per totam hanc dissertationem, methodi

thodi nimirum meæ memores, eò utroq; oculo respexerimus, ratio tractandi ipsa lineam studiorum tuorum deserere aut evertere haud potest. Numero alias (præfiscini!) Te inter eos, qvi doctrinam meam, de disciplina Juris Naturalis è statu Integritatis deducenda, non minùs callent qvàm defendere valent. Nòsti, me qvidem sacris doctrinis sacram Scripturam, absq; omni raptu, propriam relinqueret; mutuò tamen non nihil, qvod circa injuriam fieri potest, inde petere. Rides eos, qvicum ipsi fingant, qvod suis opinionibus substantant fundamentum, me niti revelatione DEI, non fictâ sed omni exceptione majori, ægrè ferunt. Vides, hinc in studiis Tuis commodum haud exiguum in Teredundare; ideoq; ut Tibi ipsi ne desis, sed Tuæ potius prudenter faveas utilitati, hoc Tuum domi pertractasti, pertractatum publicè produxisti argumentum. Macte hâc prudentiâ, sed & obedientiâ qvam Superioribus exhibes, Tuâ. Nihil reliquum est, qvàm ut & ego, qvomodo has duas virtutes Tuas jam approbaveris mihi, breviter indicem & indicando laudem. Autor nimirum Tibi fui, ut digereres dicenda in certa capita, distincte q; de rigore ipso, de causis ejus & consequentibus diceres. En, methodicè illud in tribus capitibus præstitisti: prudenter spero, sicut ad nutum meum promptissimè; faxit Deus, ut etiam Feliciter!

C. B. D.

C A P U T I.

DE RIGORE IPSO.

§. I.

Hesis nostra hæc est: Jus N. jure positivō est rigidius; qvam proindè in modum comparativarum propositionum resolvemus.

§. II.

Unius prædicati, qvod est rigor, duo sunt subjecta: Jus N. & positivum. Utrumqve qvidem, cùm prædicatum sit accidens, est subjectum tām inhæsionis qvām prædicationis; alterum tamen magis, alterū minus tale.

§. III.

Magis rigidum est J. N. qvod ex hāc causā in casu rectō effertur.

§. IV.

Jus N. vel est concessivum vel præceptivum. Illud confert facultatem agendi & non-agendi: hoc jubet agere vel non agere; *Dn. Præses in Compend. f. N. part. I. c. i. §. 3.*

§. V.

Rigidum
est Jus N.
non con-
cessivum
sed præ-
ceptivum.
Ex his solum Jus præceptivum est subjectum rigoris nostri; concessivum enim cùm planè non præcipiat, qvomodo rigidē præciperet? Imò verò non esset Jus concessivum, nisi liberam agendi & non-agendi relinqueret facultatem. *Vid. Proleg. part. II. Comp. I. N. §. 32.* Ex hāc causā de solō Jure N. præceptivō, non de concessivō, seqventia omnia sunt intelligenda.

§. VI.

Minus rigidum est jus positivum; qvod in thesi nostra §. I. ob hanc causam in obliquō casu ponitur,

Jus

§. VII.

Jus positivum est vel Divinum vel humanum, prout Legislator vel Deus est vel homo. Humanum vel est civile vel civili latius vel strictius: Latius est Jus gentium; strictius, Jus domesticum. *Vid. H. Grotius L. I. de J. B. & P. c. I. §. 13. 14.*

§. VIII.

Utrumque hoc loco intelligitur, sed secundum diversum rigoris sensum, in quo ille Juri naturali praे jure positivo competit. *Vid. infra §. 18. seqq.*

§. IX.

Rigor h. i. in genere requirit *αινειθοδικαστην*, quod omni ex parte, omnibus modis justum est, nullamque injusti mixturam habet, aut admittit. Quemadmodum enim, secundum rigorem veritatis, indeque trito in sermone proverbiō scapha vocanda est scapha, ficus ficus; ita juxta rigorem Juris N. *quæ justa sunt, justa, nec non injusta, quæcunque injusta sunt, hic & ubique gentium.* *Plato in Minoë.*

§. X.

Hinc nihil ad nos rigor injustus, qui in jus positivum humanum facile, nullò verò modo in Jus Naturæ cadere potest. Tantum abest, ut quoad hanc rigoris speciem hoc illò sit rigidius. Hujusmodi injusto rigore (*ασφεριτατε, χαλεπότητι*, *Plut. in Vita Solon:*) laborarunt olim leges Draconis; *nimirum enim severè censuit sanxitque;* ideoque impendio leges ejus erant acerbiores; *Gellius Noct. Attic. L. XI. c. 18.* quas proinde justè non minus quam prudenter Solon abrogavit. *Una enim ferè omnibus mors pœna definita erat, ut etiam qui otii damnati essent, capite multarentur &c.* Ob quam causam illud Demadis laudatur in primis, qui Draconem, non atramento sed sanguine leges scripsisse dixit. *Plutarch ibid.* Ejusdem rigoris lex fuit illa, quam Inter-Rex Romanus tulit, ut dictator, quem vellet civem, indicta causâ, impunè posset occidere. Quam postquam allegavit Cicero *L. I. de Legib. rationem*, ob quam rigor ejus sit improbandus, nostræ prorsus similem mox subjungit: *Est, inquietus, unum jus, quo devincta est hominum societas, & quod lex*

lex constituit una. Quæ lex est recta ratio imperandi atque prohibendi, quam qui ignorat, is est injustus.

§. XI.

Contrà noster rigor est justissimus, & à jure N. quod *unum Jus* modò dicebatur *Ciceroni*, unò eodemq; modò tam intensivè quam extensivè semper & ubique adhibetur.

§. XII.

Intensivè ; dum ad actionem bonam requirit omnes circumstantias bonas, adeò, ut si vel una ex his aberret, actio ipsa per Jus N. non approbetur sed rejiciatur.

§. XIII.

De circumstantiis notus est vetus versiculus :

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando :
quem allegat *Thomas I. 2. quæst. 7. art. 3.* in c. numerumq; quem comprehendit septenarium, calculo *Aristotelis in Libb. Nicomach.* & *Ciceron. in Libb. Rhetor.* firmat & quasi sacrum facit.

§. XIV.

Ex his circumstantia finis est potissima. Generaliter *Aristoteles L. I. Oeconomic. c. 1.* Cujus *unumquodque gratia est & extitit, ea illius natura esse solet.* Quod specialiter in moralibus est verissimum. Hinc recte *Thomas l. alleg. artic. 4 in corp.* Principalissima est omnium circumstantiarum illa, quæ attingit actum ex parte finis, scilicet, cuius gratia.

§. XV.

Tametsi verò reliquis circumstantiis hæc est potior, tam quod se, quam quoad effectum suum, quem in moralibus actionibus exercit ; respectu tamen nostræ cognitionis iisdem est occultior. Hinc circumstantias morales distingvimus nos in latentem & patentes. Latens est circumstantia finis sive intentionis, quam in aliò solus *ναρθιογνώσης* certò novit Deus. Patentes sunt reliquæ ; quippe quod in sensu aliorum hominum, aliæ tamen magis, aliæ minus incurant.

§. XVI.

Harum omnium tam latentis, quam patentium circumstantiarum bonitatem exigit *Jus Naturæ* ; eoque ipso rigorem suum adhibet intensivè ; *Vid. supra §. 12.* Extensivè id facit, tūm ratione obje-

B) exten-
sive.

objecti, qvod habet amplissimum; tūm ratione durationis suæ, qvam non patitur abrumpi aut mutilari ullâ dispensatione aut suspensione.

§. XVII.

Objectum nimirūm hujus rigoris sunt omnes actiones humanæ tam externæ, qvam internæ, modò moralitatis sint capaces: Undè extensio rigoris h. l. tanta, qvanta ipsarum actionum humanarum; Duratio verò, cum expers sit omnis interruptionis, extenditur continuè atqve in infinitum.

§. XVIII.

In his omnibus deficit Jus positivum; sed pro varietate sui Minus rigidum est ipsius variè; qvod ex collatione diversarum ejus specierum Jus posit. cum Jure naturali optimè intelligetur.

§. XIX.

Jus positivum divinum non intensivè sed extensivè tantùm, minoris est, qvam Jus Naturæ, rigoris.

§. XX.

Non intensivè; qvia latum est à DEO; qvi per omnes leges suas tanq; ναρδιογνώσης, non minus in intentione qvam in reli-¹⁾ Divinum qvis circumstantiis omnibus exactam requirit bonitatem. Imò verò respectu ejus nulla circumstantia est latens, omnes sunt patentes; qvas proinde legibus suis eodem etiam modò moderatur. Sit hoc jam à principio, inquit Cicero L II. de Legibus, persuasum civibus, ea quæ geruntur, Deorum geri judicio ac numine, & qualis quisque sit, quid agat, quid in se admittat, quā mente, quā pietate, religiones colat, intueri, piorumq; & impiorum habererationem.

§. XXI.

Extensivè est, tam ratione objecti qvam durationis.

§. XXII.

Ratione objecti; qvia jus positivum divinum non de omnibus sed qvibusdam tantùm actionibus nostris disponit; ceu patet.

§. XXIII.

Ratione durationis; qvoniam admittit dispensationem. Argumentamur 1.) de lege forensi & ceremoniali, comparatè à minus ad magis: Qvodcunq; Jus potest abrogari, illud multò magis potest dispensari. Atqui Jus positivum divinum &c. E. Probatum Minorem: Sic lex forensis abrogata fuit, cum Urbs Hierosolyma

ma exscinderetur, & cum ea tum species tum spes Reipubl. concideret.
 Ita eleganter Grotius L. I. de J. B. & P. c. I. §. 7. Ceremonialis
 desuit, veluti umbra, veniente corpore, Hebr. VIII. 13. X. 1. (2)
 absolute de lege positiva morali: Lex divina prohibens licentiam
 divortiorum, fuit dispensata: Lex divina prohibens licentiam
 divortiorum fuit divina positiva moralis: E. quædam lex divina
 positiva moralis fuit dispensata. Majorem probamus è Matth.
 XIX. Minor, post Thomam 1. 2. qv. 102. art. 5. ad. 3. aliosqve Scho-
 lasticos & Moralistas non paucos est B. Hulsemanni Breviar. cap.
 XXI. Th. 8. Confer Compend. J. N. part. 2. pag. 182. Ut nihil dica-
 mus de prohibitione polygamiæ, quam ad Jus positivum divinum
 Idem refert Theologus cum aliis, indeqve in V.T. capax fuit dispen-
 sationis. Vid. iterum Comp. part. I. p. 65. & part. II. p. 178.

§. XXIV.

2) huma-
num.

Jus omne positivum humanum tam intensivè quam extensivè
 minoris est, quam Jus N. rigoris. Amplissima hæc est assertio, com-
 plexa non tantum omne Jus positivum humanum, sed & omnis rigo-
 ris species, in quibus remissio aliqua fieri potest. Nec tamen in
 genere opus est prolixâ probatione. Certum enim est, illud in-
 tensivè deficere, cum latum sit ab hominibus, qui solas circumstan-
 tias patentes cognoscendo penetrant; indeqve solis etiam illis si
 bonæ fuerint contentum sit, ulteriore autem latentemqve in in-
 tentione bonitatem Deo, ejusqve juribus positivis & Naturalibus
 exigendam relinqvat. Indifferentes verò actiones cum unicè di-
 rigat ipsumqve ex arbitriô Legislatoris sui dispensari, mutari, abro-
 gari possit, extensivè quoque tam ratione objecti, quam durationis
 cum Jure N. haud paria facere potest.

§. XXV.

Magha profecto claraqve hæc sunt indicia minoris in Jure
 positivo humano rigoris; aliud tamen idqve præcipuum in eo con-
 sistit, quod nonnunquam eandem rem aut actionem, quam J. N.
 præcipit aut prohibet, jus positivum humanum aliter fieri
 permittat, nec tamen habeatur pro injusto. Cum autem à rigore
 Juris naturæ jus positivum humanum haud possit abire magis, digna
 hæc est observatio, quam exemplis declaremus. Ea verò cum sint
 varia & multa, nos pauca tantum feligemus, quorum aliqua ad
 Rempublicam vel pacis vel belli tempore, aliqua ad societas sim-
 plices

plices pertinebunt; qvædam à Jure Gentium, qvædam à civili le-
niter ac remissè, omnia verò à Jure N. rigidè tractabuntur.

§. XXVI.

Inter tranquillos acqvisirendi modos ex instituto qvarundam gentium recipiuntur incrementa ex alluvione; *H. Grotius L. II. c. 8.* Exempla è Republicā a) tempore Pacis,

§. 8. Jure Naturæ teneor ego, qvi commodum indè percipio, alteri, qvi damnum patitur, satisfacere. *Hominem enim, inquit Cicero III. Officior. hominis incommodosuum augere commodum, est contra naturam:* Eundem tamen in modum Jure civili dissimulatur in contractu tolerabilis (qvæ non sit ultra dimidium) inæqualitas; jure N. nulla. Nemo enim, secundum hujus rigorem, ulla ex parte autullo modo est lædendus.

§. XXVII.

Inter media tranquilla justè continuandi dominium, jure Gentium, vel primo loco ponitur Præscriptio. De publico dominiō *Philippus ad T. Quintum apud Livium L. 32. Civitates quas ipse cepi, præsidiis liberabo; quæ mibi traditæ, à Majoribus justâ ac hereditariâ possessione, iis non excedam* De privato *Cicero L. II. Offic. Quam habet æquitatem, ut agrum multis annis aut etiam seculis ante posse fum, qvi habuit, amittat?* Nihil roboris relinquit temporis rigor Juris Naturalis. Verè *Grotius L. 2. de J. B. & P. c. 4. §. 1. Tempus ex suapte naturâ vim nullam effectricem habet: nihil enim fit à tempore quanquam nihil non fit in tempore.* Semel hīc inustum nunquam evadit justum. Imò verò Rigor ille poscit, ut de usufructu Domino rei, ad quem spectat, satisfiat, & eò qvidem magis, qvò gravius est damnum, qvod ille longò tempore, decurrente amplissimò præscriptionis spatio, percepit. Universalissimum enim rigidissimumqve est ejus Axioma: *Suum cuique tribuendum.*

§. XXVIII.

Juxta rigorem Juris naturalis pœna non minùs ac culpa est personalis. Malum enim pœnæ, nisi post malum culpæ, non potest infligi. Jure positivo humano crimen læsæ Majestatis à parentibus commissum luunt etiam liberi. Hodiè tamen ob noxam unius, qvi in Regem deliqvit, non omnis propinquitas perit; qvæ Persarum lex *Ammiano Marcell. L. 23 inter eas, quæ diritate omnes leges superant, abominanda meritò dicitur.*

§. XXIX.

Anteqvam bellum geratur, haud raro Repressaliæ, ad instar prodromorum præmittuntur. Hæ verò nihil aliud sunt, qvam vio-
lentæ illæ inter populos diversos pignorationes, qvibus per invasio-
nem bonorum qvorumcunqve, à Magistratu justitiam, haetenus
denegatam extorquere aut damnum utcunqve resarcire satagunt.
Bell. b) tempore

denegatam extorquere aut damnum utcunqve resarcire satagunt.
Vid. H. Grot. L. 3. c. 2. §. 2. Nituntur hæ jure Gentium; sed Juri N. approbari nequeunt. Nemo enim sub ullo prætextu est lædendus. Nec facienda sunt mala, ut eveniant bona; qvi Juris N. canon ab ipso Spiritu S. repetitur, *Rom. III. 8.*

§. XXX.

Juris naturalis rigor non permittit, ut in extremo necessitatis casu manum meam in rem alienam, invito Domino, immittam, ejusqve usu vitam meam liberem. Axioma enim ejus: Vita est conservanda; est inferius illo altero: A vitiis est abstinendum. Illius igitur tanquam inferioris obligatio, in gratiam hujus tanquam superioris in hoc casu suspenditur. *Vid. Compend. part. 2. proleg. p. 25. 26.*
Rectè *Seneca L. IV. de benef. c. I.* Ad virtutem interdum sine ullâ sangvinis sui parsimonia vadendum est, nec unquam imperium ejus detrectandum. Jure verò Gentium licet occupare, tempore vel imminentis vel jam ardoris belli, urbem in non hostili loco; & quidem ex solô metu damni, qvod inde, nisi per me anteverendo everteretur, inferri posset. *Vid. Grot. L. II. c. 2. §. 10. L. III. c. 1. §. 2.* Qvod si verò ex metu hoc licet; qvid in extremo necessitatis casu licitum erit? Sed talia numero non pauca nec pondere exigua, qvæ contra rigorem Juris N. prohibitivi in bello permittit Jus Gentium, prolixè integris sex capitibus Idem *L. 3. à 4. usq; ad 10.* exponit, sed & in totidem capitibus *ab 11. usq; ad 17.* exæqvitate naturali temperat; qvem vide.

§. XXXI.

E tribus fo-
cietatibus
simplicib⁹. In societate nuptiali rigidè reqvirit Jus N. ut observetur finis ejus primarius, qvi est multiplicatio & conservatio generis humani per generationem. Hinc Jure N. conjugium inter juvenem & vetulam non est licitum. Inde est, qvod *Viris juvenibus vetulas nubentes nemo non vituperet, saltem apud animum suum;* observante *Coccejo Tom. VI. oper. in Consiliis p. 27.* Acuta verò sed & accu-

accurata est ratio, quam subjungit: *Si in conjugio, inquiens, fæcundum συγγνώμην est, in his plus quam συγγνώμην est.* Jure verò Positivō humanō conjugia hujusmodi concedi, quid notius est & tritus? In eādem societate pro defensione thalami aut pudicitię uxoris non licet jure N. ad homicidium usque progredi, cum minus bonum in me non liceat defendere cum jacturā majoris boni in alterō. Re&tè *Augustinus de doctr. Christian. L. I. c. 26.* Integer rerum æstimator est, qui ordinatam dilectionem habet, ne amplius diligat, quod minus est diligendum. Jure positivō id facere licet. In adulteriō enim uxorem tuam si deprehendisses, sine judiciō impunè necares: quam legem è Catone recitat *Gellius Noct. Atticar. L. X. c. 23.* hodiè nondum apud omnes antiquatam. Exemplum illustre vide *apud Gramondum Histor. Gall. L. II. p. 141. edit. Amstelod. de Reynesio Gallo*, qui A. 1616. Regiō diplomate liberatus fuit (quamquam crudeli ex facto; uti censem & loquitur *Historicus*), postquam uxorem suam & adulterum επ' αὐτοφόρω deprehendisset & interfecisset.

§. XXXII.

In societate paternâ Rigor J. N. haud admittit abdicationem, quam liberi domo paternâ, privatâ autoritate, excluduntur; cum id sit contra debitum Parentum. Valet enim & hīc illud *Plinii in Panegyr. Vis lexq; Naturæ semper in ditione Parentum esse liberos iusfit, nec uti inter pecudes, sic inter homines potestatem & imperium valentioribus dedit.* Quid verò cā inter Græcos olim & Romanos, usitatus?

§. XXXIII.

Finiamus in societate Herili, tanquam omnium infimā. Rigor J. N. hīc non admittit aliam servitutem, quam quæ summā nitatur æquitate, ita ut nihil faciendum sit à servō quod Dominus benefaciendo non mereatur. *Sic cum inferiore, inquit Seneca in Epist. 47. in gratiam servorum, vivas quæadmodum tu cum superiore velis vivere.* Nec aliud quidē onus hodiernæ nostræ leges servis imponunt. Olim autem non erat sic. Ut enim nihil dicamus de servitute rigidissima, quæ Jus vitæ & necis tribuit Dominis in servos, & apud Gentiles valdè fuit usitata; rigida tamen servitus, in quam personas & bona subditorum possident Domini, sub Christianis Imperatoribus usque ad

tempora Frideric. II. seculô currente XIII. tolerata & approbata fuit.
Vid. Comp. part. 2. p. 203.

CAPUT II.

DE CAUSIS HUJUS
RIGORIS.

§. I.

Diximus §. 25. cap. 1. diversos gradus rigoris, qvi in Jure N. major sit, in positivô minor, in eô conspicu maximè, qvod nonnunquam eandem rem aut actionem, qvam J. N. præcipit aut prohibet, Jus positivum humanum aliter fieri permittat. Ubi enim hoc minùs rigidum esse posset, qvam ubi rigorem illius negligit prorsus aut transilit? Rectè igitur fecerimus, si de hujusmodi etiam casibus, in causis illius diversitatis investigandis, ante omnia simus solliciti.

§. II.

Decausis Quatuor esse causas, est notissimum. A forma nihil subsidiū h̄ic est expectandum. Hæc enim nihil est aliud in lege, qvam modus præcipiendi & prohibendi, rigidus aut remissus, qvi h̄oc loco est *κενόπλοος*. Nec ad materiam circa qvam sive objectum configere possumus. Tametsi enim illud in jure N. & positivô accurate discernendo maximi alias est ponderis, cum ad illud, qvæ bona moraliter aut mala sunt, unicè pertineant; ad hoc autem ea, qvæ īndifferentia vocamus, propriè referantur: h̄oc tamen loco discrimen indē petere non possumus, ubi idem utriusque Juris fit objectum, per *μετάβασιν* nimirum statui corrupto propriam, qvam in eô Jus positivum subindē non absqve causâ facit: ceu ex seqventib⁹ patebit.

§. III.

Ratio itaqve hujus diversitatis unicè jam qværenda est in causâ finali & efficiente.

§. IV.

Incipiamus à fine: Jus N. partim vult reducere statum integratatis, partim reliquias ejus conservare; qvoad illam nimirum, recti-

II.) κτιθέ-

σιν.
I.) in Jure N.

rectitudinem, quæ viribus humanis non est superior, & moralis, ut à physicâ & hyperphysicâ, quas homo integer habuit omnes, discerni possit, vulgo vocatur. *Vide Compend. J. N. passim: in primis part. I. cap. I.*

§. V.

Hinc argumentamur: Quodcunq; jus requirit rectitudinem statûs integri in moralibus, ab eô non potest non *ἀκεβοδίκατον* requiri: Atqui J. N. &c. E. Major est clara: Nihil enim, nisi quod rectissimum, in statu illô locum invenisset.

§. VI.

Facile est, aptare hanc causam rigoris omnibus illis exemplis, quæ cap. I. §. 26. seqq. in medium attulimus.

§. VII.

Homo integer 1.) suum cuique tribuisset; hinc exigit Jus N. §. 26. ut incrementa ex alluvione, alteri tanquam sua restituam, si non in naturâ, aliò tamen æqvipollente modô; it. §. 27. ut alteri suum tribuere, sub præscriptionis titulo, ne recusem. Idem homo integer 2.) neminem læsisset; hinc requirit Jus N. §. 28. ut innocentem per pœnas, & §. 29. subditos alterius per repressalias, & §. 30. Dominum alicujus rei per raptum ejus, & §. 32. liberos per abdicationem, & §. 33. servos per iniquum imperium ne lædam. Idem homo integer 3.) honestè vixisset: hinc postulat Jus N. §. 31. ut societas conjugalis honestè ineatur & colatur; quod ab Evnuchis, qui finem primarium ne intendere quidem, & præterea (qui alias est finis secundarius statui corrupto proprius) non remedium sed medium qualemque libidinis tantum obtinere possunt, haud fieri potest. Ex hoc fundamento recte contra nuptias Evnuchorum. *Coccejus dicto loco: Honestatis, inquit, legi non possumus, non audiens adversari. Honoratæ nuptiæ: ne igitur nuptiæ dicatur conjunctio corporum quæ honore caret; sed potius ad alteram classem redigatur quæ est abusus corporis & sui & alieni.*

§. VIII.

Optandum esset, ut Jus positivum humanum eandem lineam servare, nostrasq; actiones omnes ad eundem integratatis statum dirigere posset. Simile quid in legibus hominum justis jam olim gentilis requisivit *Cicero Lib. II. de legibus: Est lex justorum, inquisiens,*

ens, in iustorumque distinctio ad illam antiquissimam & rerum omnium principem expressa naturam, ad quam leges hominum 2.) in Jure diriguntur, qui supplicio improbos afficiunt, defendunt ac tuentur Posit. Hum. bonos. Verum enim verò, cùm huic Juri satis sit, prospicere, ne status corruptus magis magisque corrumpatur; ad declinanda ejus incommoda à rigore Juris N. non raro recedit. *Qvod si primi homines*, inquit planè ad mentem nostram *Conringius disp. de Oligarchiâ* §. 34. peccato se non contaminassent, ne quidem illa, quæ natura consulit, transgressi fuissent; jam autem sèpè transgrediuntur, imò majorum malorum vitandorum causâ coguntur transgredi, ac proinde à lapsu illò emersit novum aliquod fūs Gentium supra moribus & malitiâ hominum ita fundatum, ut ex duobus malis semper minus eligat. *Qvod si verò Jus G. tantæ est indulgentiæ*; cur civile majoris sit rigoris?

§. IX.

Hanc vero causam ad omnia iterum exempla, quæ cap. I. §. 26. seqq. proposuimus, absq;e difficultate applicare possumus.

§. X.

Nihil 1.) ad statum corruptum magis corrumpendum aptius & validius est dissidiis, quæ omnium societatum pestes sunt meritoq; dicuntur. Illa verò ut declinentur, incrementa ex alluvione §. 26. à jure positivô humano rata habentur, & usucapio aut præscriptio nec non tolerabilis in contractu inæqualitas §. 27. probatur.

§. XI.

Nihil 2.) in statu corrupto quietem turbat magis, quam metus imminentis mali. Hinc §. 28. perduellum liberi in societatem pœnæ pertracti, ne ad parentum exemplum succrescant; sicuti de Maratocuprenorum parvâ sobole tum cum parentibus deleta loquitur *Ammianus Marcellinus L. 28.* Ex eâdem causâ indultæ §. 29. Repressaliæ. *Magna enim alioqui daretur injuriis faciendis licentia*, cùm bona imperantium sèpè non tam facile possint in manus venire, quam privatorum, qui plures sunt; *Grot. L. III. c. 2.* §. 2. Item ob hanc rationem permitta alienæ occupatio urbis §. 30. si ab hoste non inanis fuerit metus de præventione. Imò verò metu incommodorum, quæ senibus utriusque sexus sunt in vita

vitâ solitariâ familiaria, toleratum non tantum senis cum juvencula;
sed & vetulæ cum juvene conjugium §. 31.

§. XII.

In statu corrupto 3.) affectibus eorundemque vehementiæ
aliqvid dandum fuit. Hinc ex justo maximôque dolore §. 31. li-
cuit adulterum in ipsô factô deprehensum interficere.

§. XIII.

Tandem in statu corrupto 4.) favendum est superioribus, ut
eò facilius bonum ordinem, ipsorum beneficî, conservemus.
Hinc Parentibus §. 32. in liberos, Dominis §. 33. in servos, utrisque
tanquam superioribus multum, imò verò nimium, fuit indultum;
undè mores nostros, qvibus aliud hodiè receptum est, laudavimus
d.l.

§. XIV.

Nempè tantùm, ubi necessitas aut minimum utilitas certa
atqve magna adest, non pro injustis omnino habendi sunt Legisla-
tores humani, si in juribus suis fortissimarum illarum persuationum
habeant rationem. Qvanquam & hîc rectius faciunt, si prius ten-
tent omnia, ut à rigore Juris N. secedere ne habeant necesse. Ex
hâc causâ, si qvisqvam, jure laudatur Aratus Sicyonius, qui, cum
ejus civitas quinquaginta annos à tyrannis teneretur, profectus
Argis Sicyonem, clandestino introitu urbe est potitus: cumqve ty-
rannum Nicoclem improvisò oppressisset, sexcentos exules, qui fue-
rant ejus civitatis locupletissimi, restituit: Remqve publ. adventu
„suo liberavit. Sed cum magnam animadverteret in bonis &
„possessionibus difficultatem, quod & eos qvos ipse restituerat,
„qvorum bona alii possederant, egere iniqvissimum arbitrabatur,
„& quinquaginta annorum possessiones mouere, non nimis æquum
„putabat; proptercà quod tam longò spatiō multa hereditatibus,
„multa emptionibus, multa dotibus detinebantur sine injuriâ:
„judicavit, neque illis adimi, neque his non satisfieri, qvorum
„illa fuerant, oportere. Cum igitur statuisset opus esse ad eam rem
constituendam pecuniâ, Alexandriam se profici sci velle dixit,
remqve integrum ad redditum suum jussit esse: isq; celeriter ad
Ptolomæum, suum hospitem venit, qui tum regnabat alter post
Alexandriam conditam: cui cum exposuisset, patriam se liberare
velle, causamq; docuisset, à rege opulento vir summus facile im-

C

petra-

petravit, ut grandi pecunia adjuvaretur, quam cum in Sicyonem attulisset, adhibuit sibi in consilium quindecim Principes, cum quibus causas cognovit, & eorum, qui aliena detinebant, & eorum, qui sua amiserant; perfecitque aestimandis possessionibus, ut persuaderet aliis ut pecuniam accipere mallent, & possessionibus cederent; aliis, ut commodius putarent, numerarisibi, quod tanti esset, quam suum recuperare. Ita perfectum est, ut omnes constituta concordia sine querela discederent. Qvod exemplum, quod rarius nostroque monito aptius, eò dignius fuit, qvod hic plenissimè legeretur, & quidem à Cicerone L. II. Offic. propè finem descriptum, qui ut indicaret, quod loco illud haberet, mox subjungit: *O virum magnum, dignumque, qui in nostra Rep. natus esset!*

§. XV.

Ab his autem diversis finibus, quos Jus N. & positivum humanum habent præfixos, illud etiam discrimin rigidum, qvod extensivè tale esse s. 16. seqq. c. 1. diximus, manifestè dependet. Cum enim à Jure N. intendatur recuperatio rectitudinis pristinæ, rigor ejus respectu objecti valdè extenditur, eadē nimirum, quā sphæra actionū nostrarum moralium omnium, amplitudine; & cum rectitudo illa, quam intēdit, sit immutabilis, non potest non Jus N. ipsum, ratione durationis, immutabile esse. In omnia alia abit Jus positivum humanum; quippe qvod actiones illæ, quas moderatur, à commodis & incommodis publicis pendeant, quae nec universalia nec perpetua sunt, ideoque rigorem ejus tam ratione objecti quam durationis extensivè faciunt minorem.

§. XVI.

Finis alias Reipublicæ, secundum Aristotelem, duplex est, beatitudo (*εὐδαίμονία*) & sufficientia (*αὐτάρκεια*) Vid. L. I. Politic. c. 2. III. &c. Mirum verò est, quam aptè suos proprios fines hisce Reipublicæ finibus nostra conforment jura. Jus nimirum Naturæ ad rectitudinem statū integri tendens, non potest non beatitudinē intendere; idq; dum facit, tam intensivè, quam extensive, dictis modis evadit rigidum. Jus verò positivum humanum subsistens in statu corrupto, *αυτάρκεια* huic conciliare annititur, inqve ejus gratiam à rigore Juris Naturalis tam intensivè quam extensive recedit. Sed de fine satis.

§. XVII.

Eadem verò rigoris diversitas etiam à diversitate causarum efficientium deduci potest.

§. XVIII.

§. XVIII.

Juris N. causa efficiens est Deus. *Ille legis hujus inventor, disceptator, lator; Cicero de Republ. L. III. apud Laßant. L. VI. c. 8.* De modō, qvō pendeat hæc lex ab illō, dictum est alibi. *Vid. Comp. Part. I. c. 3. totum.* Atqve in hōc cum Jure N. unius est conditio-
nis Jus positivum Divinum.

§. XIX.

Juris positivi humani Autores sunt homines ; gentes, saltem moratores, illius, qvod ab ipsis nomen accepit, & gentium esse dici-
tur; Magistratus verō, ejus, qvod civibus suis præscripserunt & ci-
vile ab iis vocatur. De domesticō parum sumus solliciti: ejusq
conditores nulla domus & casa nescit.

§. XX.

Jus itaq
naturale, qvia Autorem habet Deum, non minus ac jura
Divina omnia, reqvirit, ut actiones nostræ tam internæ, qvām externæ
valeant in ipsō foro Divinō, & hoc propter in foro etiam interno co-
ram tribunali conscientiæ uniuscujusq
hominis; qvippe qvōd hoc
illius qvasi vestibulum esse videatur. Jus verō positivum humanum
satis habet, si in suō, id est, humanō foro, in quo suos habet natales, ex-
ternæ actiones nostræ probentur.

§. XXI.

Hinc verō minor in Jure positivo humano rigor: *extensivè*; qvia
contentus est actionibus externis bonis; *intensivè*, qvia ad hujusmodi
bonitatem sufficiunt circūstantiæ patentes bona. Indē rigor qvoq
in
Jure N. longè major; *extensivè*, cum interiores etiam actiones ipsæ-
que cogitationes huic subsint; *intensivè*, qvoniam latentis non minus,
qvam patentium circumstantiarū rectitudinem reqvirit. Quadrat hūc
illud Ciceronis *L. I. Officior. Honestum id, qvod exquirimus, totum est*
positum in animi cura & cogitatione. Deindē verō *omnia facta di-*
cta qvæ inter se congruere ac respondere sibi & unā formā percussa es-
se debent. Non est hujusmodi animus in rectō, cujus acta discordant.
Senec. Epist. 34.

CAPUT III.
DE CONSEQUENTIBUS.

§. I.

Per consequentia hīc intelligimus cum Logicis ea, qvæ ex antecedentibus
ratione attributio[n]is necessariō seqvuntur. Talia vero jam exhibebimus
Quinq[ue], tanquam præcipua, sed brevibus; tum qvod natura suā, qvia &
qva-

quatenus sunt consequentia, in antecedentibus suis satis clare inveniantur; tūm quod alibi jam a nobis sint deducta.

§. II.

Conseq. 1.

Consequens primum: Qum Jus N. primariō intendat recuperationem statū integri qvoad rectitudinem moralem, supra in c. I. passim: primariō id non tendit ad socialitatem. Vid. Comp. J. N. part. I. præf. p. 8. &c. Faciat id Jus positivum humanum tam gentium quam civile, imo verò etiam domesticum, qvibus res est omnino cum societatibus, singulis nimirum cum suis. Jus N. non tantum antrorsum ad id, quod ante oculos habet, sed & retrorsum, ad statum nimirum Integritatis tanquam normam respicit.

§. III.

Conseq. 2.

Consequens secundum: Qum Jus N. primariō intendat *euðasμovias* (beautudinem civil.) in omniib. hominib., supra c. 2. §. 16. non potest primariō intendere *ἀγάπειας* (felicitatem, qua sibi quis ipsi sufficit) in societatibus. Vid. Comp. J. N. part. I. c. I. p. 71. &c. Juris positivi humani hoc iterum sit, ut ad commoda sociatum promovenda, & ad incommoda declinanda in primis dirigatur. Jus N. ultra hæc inferiora bona ad ipsum S. B. nos perducit.

§. IV.

Conseq. 3.

Consequens tertium: Cum Jus N. actiones morales, inter quas actiones interiores sunt præcipuae, moderetur; supr. c. I. §. 17. non potest magna ex parte dirigere tantum actiones exteriores. Vid. Comp. J. N. part. I. c. I. p. 47. &c. Hærebat in cortice, quod est, in exterioribus Jus positiv. humanum; Jus N. dum interiora dirigit, penetrat in nucleus ipsum. §. V.

Conseq. 4.

Consequens quartum: Cum Jus N. actiones interiores in primis, supr. c. I. §. eod. regat, non potest objectum ejus ad quodcumque esse socialitatem humana, quæ in actionibus externis, eorumque bonitate acquiescit. Vid. Comp. J. N. part. I. præf. p. 8. &c. Hæc iterum sit cura Juris positivi humani; Jus N. domi quoque & ubi neminem nobiscum habemus, in nobis ipsis invenimus. Omnia (ejus axioma) nobiscum portamus.

Conseq. 5.

Consequens quintum: Cum ex nostrâ hypothesi, de disciplina Juris N. è notitiâ de statu Integritatis apud Christianos deducenda, Jus N. I. tendat primariō ad recuperationem status integri qvoad rectitudinem moralem, juxta Consequens primum §. 2. ideoque intendat etiam 2.) principaliter *euðasμovias* in omnibus, juxta Conseq. secundum §. 3. & 3.) ex hac causa omnes actiones morales, in primis autem interiores moderetur & perficiat, secundum conseq. tertium §. 4. hoc autem modo 4.) non tantum socialitatem humanam sed humanitatem totam, in quocunque statu & quocunque loco illa inveniatur, objectum Juris N. faciat, secundum Conseq. quartum; videtur aliorum opinionibus hæc sententia nostra non postponenda, sed præferenda esse. Vid. Dn. Præsidis parænesis ad Studiosam Juvent. p. 46. seqq. Quod tamen adjicere voluimus, non ut nostro honori, sed Dei, cuius lex est Jus Naturæ, studeamus; cui etiam proinde nunc & semper sit

L A U S A T Q V E G L O R I A.

Coll. diss. A. 2, misc. 2